

OĞUZNAME'YE DAİR BAZI MESELELER*

ŞERAFETTİN ÖMER

Oğuzname Uygurların kahramanlık destanı olup dünya medeniyet tarihindeki meşhur destanlar arasında önemli bir yere sahiptir. Ayrıca o dünya medeniyet tarihindeki bir incidir.

Destanların insanlık edebî fikir gelişimindeki etkisini Marks şöyle göstermiştir: “*İnsanlığın gelişmesine çok büyük tesir etmiştir. Bu en yüce zekâ, yani insan muhayyilesine güçlü tesir göstererek artık sözlü edebiyatı, yani mitler, efsaneler, rivayetleri yaratmaya başladı.*

Destan muazzam hacimi, çok yönlü konusuyla epik türlerin muhtelif yapısını, mitler, efsaneler, rivayetler, kahramanlık şüirleri vb.lerin çeşitli unsurları kendi bünyesine alarak bunları epik düşünceye uydurmak suretiyle destanın bir bütün gayesini ifade eder. Bu durum Yunanlıların İliada, Odisse gibi destanlarında açıkça gözükür.”¹

Destanın esas anlatım konusu vak’aya dayanır, ancak bu sıradan vak’a olmayıp dünyanın genel durumunu değiştirerek tarihî ve gerçek vak’adan ibaretir. Bu vak’a karakteristik özelliğe sahip olup tarihte benzeri görülmemiş, toplumları derinden sarsmış en büyük vak’a olarak destanın esas gövdesini teşkil eder.

Destan kahramanları destanın özelliğine göre epik kahramanlardır. Bu kahramanlar nitelik cihetten Tanrıya eşit olan insanlardır. Destandaki bu epik kahramanlar insanı Tanrıyla eşitleştirir ve Tanrının yarattığı dünyayı değiştirip onu tekrar kurmaya öncülük ederler.

Türk halk destanlarında kahramanların çoğu çocuksuz ihtiyar baba annele-

* Bu yazı Şincang (Doğu Türkistan) Üniversitesi Neşriyatı tarafından 1995’te Urumçi’de yayımlanan *İlmi Makaleler Toplamı* adlı kitaptan alındı.

1 Marks ve Engels, *Sanat Üzerine*, Rusça neşri, 1. cilt, s.260.

rin Tanrıya yakarıp yalvarması neticesinde Tanrı tarafından gönderilen özel şahıslar olduğundan onlar ateşte yanmayan, suda akmayan, çok güçlü, olağanüstü özelliklere sahip şahıslar olarak ortaya çıkarlar. Meselâ, “Koroğlu”, “Alpamiş”, “Oğuz Han” destanlarının kahramanları gibi...Ayrıca destan kahramanlarının doğumları, büyümeleri, yetişmeleri de özeldir. Meselâ, *Oğuzname*'deki Oğuz Han'ın annesinden doğar doğmaz annesine gösterdiği kerameti, doğduktan sonraki vücudunun garipliği, birkaç aylık bebeğin topluluk önünde kendi kendine ad vermesi ve başkaları...

Marks ile Engels mitoloji ve destanların ne zaman meydana geldiğini bize açık göstermiştir. Marks mitoloji ve destanların ilkel toplum dönemindeki barbarlığın ilk merhalesinde meydana geldiğini izah ederken mit, rivayet, efsanelerin insanlığın manevî gelişmesinde oynadığı rolünü özellikle vurgulamıştır...

Eski Yunan destanları Helenizmin kendine mahsus edebî yılnamesi sayılır. Engels Homer destanlarını inceledikten sonra onda toplum gelişme tarihinin hangi merhalesinin nasıl yansıtıldığını şöyle anlatır: “*Barbarlığın yüksek merhalesinin gelişimini Homer destanlarında, özellikle “İliada” da görüyoruz. Geliştirilmiş demir silahları, demir âletler, değirmen taşı, seramik, bitki yağı hazırlama ve kuyumculuk, metal işlemeciliğinin gelişmesi ve onun meslek hâline gelmesi, araba ve savaş arabası, ağaç ve tahtalardan gemi yapma, mimarcılığın sanat olarak ortaya çıkması, testere dişi şekilli minarelik kaleler ile kuşatılmış şehirler, Homer destanı ve bütün mitoloji, Yunanlıların barbarlıktan medeniyet dönemine girerken bıraktıkları en önemli miraslardır*”.² Uygurların destanı olan *Oğuzname*'yi derin ve kapsamlı araştırma neticesinde onun bütün Türk halklarının destanlarının kaynağı olduğu görüşünü ileri sürmek mümkündür.

Türk halklarının meşhur abidesi sayılan *Dede Korkut Masalları*'nın konusu Türk halkları arasında 8. ve 9. yüzyıllarda meydana gelmiş olup, sözlü gelenekle nesilden nesile geçerek 15. yüzyılın sonu ve 16. yüzyılın başında *Dede Korkut* destanı olarak yazıya geçirilmiştir. *Oğuzname*'deki Oğuz Han'la ilgili efsaneler *Dede Korkut*'da giriş faslı olarak yazıya geçirilmiştir. *Oğuzname*'deki Oğuz

2. Marks ve Engels, *Sanat Üzerine*, Rusça neşri, 1. cilt, s.263.

Hanla ilgili efsaneler *Dede Korkut*'ta giriş faslı olarak verilmiş olup, bu *Dede Korkut*'un Uygurların kahramanlık destanı olan *Oğuzname*'den başladığını göstermektedir. Yani *Oğuzname Dede Korkut* hikâyelerine kaynaklık etmiştir. *Dede Korkut* hikâyelerindeki *Oğuzname*'nin giriş kısmında bu mesele şöyle anlatılmaktadır: “*Bizim ne padişahunki gibi fermanımız, ne Lokmanunki gibi dermanımız var. Sazdan, sözden anlayanlara, ak ile karayı ayıranlara destanların başı olan destanımız Oğuz destanı var. Bu destan bir yayla... Bu destan bir kaynak... Tarihler bu yayladan geçer, efsaneler bu kaynaktan su içer. Siz de için bir yudum bu ab- i hayattan buyrun...*”³

Bu bütün Türk halklarının akıl idrakinin sembolü, Oğuz destanlarının yaratıcısı olan Bilge Korkut Ata'nın bir hulasasıdır ve kendi icadiyet faaliyetinde Uygur *Oğuzname*'sini kendi hikâyelerinin başlangıç noktası yaptığının açık tarihî delilidir.

Ondan sonra Korkut Ata Oğuz Han'ın doğuşunu, zekâsını, görünüşünü şöyle tasvir eder: “*O dünyaya geldiği zaman dünya bir yaşını daha geçirmiş. Güzelliğine lâf olmazmış. Onu anadan doğdu demeye dil varmazmış. Anar tanesi, nur topu, Tanrı Dağının bir tanesi. Kaşları siyah kalem gibi, gözleri varmış ceylanunki gibi. Ağzı küçücük yüksük gibi, destan olacak diğer yerleri. Alnının ortasında masmavi nuru, göğsünde var imiş üç tel tüyü: biri arslan, biri kaplan, biri kurt tüyü, kimseninkine benzemez onun huyu. Gülerse güller açar imiş, ağlarsa inciler saçılar imiş. Öyle bir insan ki kim görmek istemez onu...*”⁴

“*Annesinin sütünü bir emmiş, iki emmemiş. Kuru ekmek yermiş. Gözü kapayıp açıncaya kadar büyüyüp kırkına varmadan yürümüş imiş*”.

Öyleyse bunu Uygurların *Oğuzname*'siyle karşılaştıralım:

“*Bir gün Ayhan'ın gözü aydın oldu, o bir oğul doğurdu. Bu oğulun yüzü mavi idi, ağzı alev gibi kırmızı, gözleri al, kaşları kara idi. O hurilerden daha güzel idi. Bu oğul annesinin sütünü sadece bir kez emdi, bir daha emmedi, çiğ et, yemek, şarap istedi, konuşmaya başladı. Kırk günden sonra büyüdü, yürüdü,*

3 *Dünya Edebiyatı* (Uygurca), 1988, Sayı: 3, s. 165.

4 *Dünya Edebiyatı* (Uygurca), 1988, Sayı: 3, s. 165.

oyladı. Onun ayağı öküzün ayağı gibi, beli kurtun beli gibi, omuzları samurun omuzları gibi, göğsü ayının göğsü gibi idi. Bütün vücudu tüylü idi.”⁵

Gördüğümüz gibi, bu iki parçada konu aynıdır, sadece birinci parçada kahramanın portresi daha geniş, daha gerçek, reel insana uygun bir şekilde tasvir edilmiştir. Bu nüshaların eskilik ve yenilik bakımından, kaynak bakımından bir ilişkisi olsa gerektir. Bu iki destanın yukarıdaki bölümünden sonra başlayacak olan düğüm, gelişme, zirve ve çözüm, yani destanın olay örgüsünde hiçbir fark yoktur. Sadece Urumhan’ın yerine Kümüçhan, Oğuz Han’ın kabilelere ad vermede kullandığı “Saklıguç”, “Turguç” gibi adlar ve Oğuz Han’ın danışman ve ziri “Uluğ Türk” yerine “Kutluğ” adının kullanılması yönünden farklılık arz eder. Ondan başka *Oğuzname*’nin sonunda Oğuz Han’ın kazandığı topraklarını oğulları arasında paylaşırken söylediği “*Uzun yolları yürüdüm, düşmanları kan ağılattım, dostları sevindirdim. Tanrıya olan borcumu ödedim. Şimdi yurdu size paylaştıracağım...*” şeklindeki sözden sonra kaybolan iki satır noktalarla gösterilmiştir, yani fikir son bulmamıştır. Şimdi *Dede Korkut* masallarına alınan *Oğuzname*’nin bu versiyonunda *Oğuzname*’nin sonundaki eksik kalan bölüm şöyle tamamlanmaktadır:

-Ey oğullarım, kanatlarım, ellerim, ben çok yaşadım, çok şeyi gördüm. Düşmanları ağılattım, dostlarımı güldürdüm. Artık ömrümün sonuna geldim, sayılı günlerim kaldı... Fâni dünya kimseye kalmaz, yurt ve servetim size emanet. Sular kurusun ama, neslimiz kurumasin, bu dünyada adımız sönmesin... demiş. Sözü biter bitmez Oğuz ortadan kaybolmuş.

Bu uluların ulusu sır mı oldu, nur mu oldu orası malûm değil, ama Oğuz Han’ın vasiyeti gerçekleşmiş. Dünyada nice nehir ve denizler kurumuş, ama Türk nesli kurumamış, zaman gelmiş geçmiş. Tohum filizlenip keleklemiş. Bozoklar çoğalıp, Üçoklar büyümüş, yayladan yaylaya göç etmiş. (Ben bahtiyar Türk) denenlerin başına gökten yine üç elma düşmüş...”

Oğuzname’nin bütün olay örgüsüne baktığımızda, yukarıda gösterilen eski Uygurların tarihî destanı *Oğuzname*’nin sonundaki eksik kalan bölüm *Dede*

Korkut Masalları'ndaki Bilge Dede Korkut'un Oğuz Han hakkındaki övgüsüyle tamamlanmış olup bunun tarihî gerçekliğe de uyduğunu söyleyebiliriz.

Şimdi Uygurlara ait *Oğuzname*'deki ve onun Dede Korkut tarafından söylenen epizotundaki tabiat ve toplumla ilgili tasvirler, estetik düşünceler, totemizm, animizm unsurları ve Şamanizm tesiri insanlığın uzak tarihî devirleriyle birlikte tasvir edilmiş olup bu bakımdan bu iki nüsha arasında büyük fark yoktur. Yukarıdaki deliller şunu gösteriyor ki, *Oğuzname*'nin konusu 8.yüzyılda halk arasında çok geniş bir biçimde yayılmış ve 13.yüzyılda Turfan'da kaleme alınmıştır. Bünyesinde totemizm ve animizm unsurlarını muhafaza ederek Şamanizm kisvesine bürünen *Oğuzname* destanını Türk halklarının akıl idrakinin sembolü olan Dede Korkut'un söylediği *Oğuzname* hikâyelerinin ilk kaynağı ve başlangıç noktasıdır diye hulâsa etmek mümkündür. Yazımızda ileri sürülen birinci fikir işte budur.

İkinci fikrimiz *Ergenekon* destanının *Oğuzname*'nin doğrudan devamı olduğudur. 7.yüzyılda İslâm bayrağını taşıyıp siyasî sahneye çıkan Araplar hızlı bir şekilde doğuda Hint Denizi sahillerinden batıda İspanya'ya kadar olan geniş toprakları fethederek gayet büyük bir İslâm imparatorluğunu kurdular. Bu geniş topraklarda onlar çeşitli yollarla İslâm dünya görüşünü hayatın bütün tabakalarına uygulayarak onu toplumdaki hâkim ideolojiye dönüştürmek suretiyle kendi siyasî otoritesi için hizmet ettirdiler. Neticede bu geniş topraklarda yüksek zümreye bağlı bütün sosyal bilimler İslâm dünya görüşüne uydurularak bu yolla İslâm inancını yayma amacı güdüldü.

Halk sözlü edebiyatında ilk olarak epik gruplara ayrılan *Bin Bir Gece* masaları bir taraftan Arapların dünyada epik halk olarak birleşme ve yükselme tarihini edebî yolla ifade ederken, diğer taraftan *Bin Bir Gece* masallarının İslâm memleketlerinde ve bölgelerde yayılmasını ve onun dünya dinî ideolojisi olarak şekillendiğini edebî yönden yansıtmaktadır.

Tarih bu döneme gelirken, Türk halk destanlarının en eskisi olan Uygurların nasıl epik halk olup birleştiğini ve yükseldiğini, belli açıdan Uygur tarihinin kendine özgü edebî yılnamesi olduğunu gösterdi. Uygurların Şamanizm özelliği taşıyan kahramanlık destanında belirli derecede manevî değişiklik meydana gel-

di. Yani Uygur toplumunda 11.yüzyıldaki Karahanlılar döneminde hâkim ideolojiye dönüşen İslâm ideolojisi, İslâm mitolojisi, Uygurların Şamanizm özelliği taşıyan kahramanlık destanına İslâm unsurunu sokarak onun bir sürü İslâmî varyantlarını meydana getirdi.

Yukarıda anlattığımız gibi, Uygurların Oğuz Kağan'ı bütün Oğuzların ecdadıdır. Ondan sonra Osmanlı Türklerinin, Azerîlerin, Türkmen ve Karakalpakların Oğuz Hanlar'ı, *Oğuzname*'leri meydana geldi. Böylece Orta Asya'dan Rum'a kadar *Oğuzname* nüshaları meydana geldi.

Oğuzname'nin İslâmî varyantları İran Tarihçisi Raşiddin Feyzullah'ın (1247- 1318) *Cami"ül Tevarih* (Umumî Tarih), Hive hanı Ebulgazi Bahadırhan (1603- 1644)'ın *Tarih-i Şecere-i Türk*, Yazıcızade Ali'nin *Tarih-i Selçukiye*, Mirza Uluğbek (1394-1446)'in *Tarih-i Abira Ulusu* (Dört Ulus Tarihi) adlı eserlerinden kaydedilmiştir. Bunun yanı sıra Kemal Arslan tarafından hazırlanıp *Türkiyat Mecmuası*'nın 18. cildinde yayımlanan nazım nüshası da vardır ki bu "Uzun Köprü" nüshası diye de adlandırılmıştır. Bunların içerisinde *Oğuzname*'nin İslâmî varyantı Mirza Uluğbek'in *Dört Ulus Tarihi* adlı eserinde daha mükemmel kaydedilmiştir. Ayrıca *Oğuzname*'nin *Ergene Kon* destanının tarihî devamı olduğu da bu varyantta kaydedilmiştir. Onun için şimdi konuyu bu destan üzerine çekeceğiz.

Tarih boyunca Uygurları araştırma sırasında ortaya çıkan yazılı vesikalar ve bugün arkeolojinin Uygurlarla ilgili elde ettiği zengin malzeme kamuoyuna şunu açıkça gösteriyor ki, Uygurlar Asya'daki en eski, en zengin kültüre sahip milletlerden biri olup, onların etnik terkiibini oluşturan boy ve kabileler çok daha evvel şimdiki Şincang (Merkezî Asya) topraklarını ve Kansu, Çinghey, İç ve Dış Moğolistan steplerini kendilerine faaliyet merkezleri yaparak toplumsal yaşamlarını sürdürmüşlerdir.

~: Mirza Uluğbek'in *Dört Ulus Tarihi* adlı eserinde kaydedilen *Oğuzname*'nin konusu Orkun vadisinde vuku bulmuştur: "Karahana erkan-i devleti ile halkı yerleştirmek için yer aramaya koyuldu. Halkı Avanfur ve Cavanfur diye ikiye ayırdı. Kendisi ortada at sürdü. Onlar ne kadar aradılarsa da gönülünce bir yer bulamadılar. Kelurun şehri yanındaki Toku Turum'a ve Kara Kurum'a yaklaştılar.

Bunlara Kara Kurum cazip geldi. Gartuk ve Artuk diye adlandırılan iki dağ arasında durdular. Orada yaylak ve kışlak edinip yerleştiler..."⁶

İşte bu, *Oğuzname*'deki halkın yerleşmesinin kısa tarihidir. Ondan sonra destanın düğümüne, gelişmesine ve neticesine işaret olarak Karahan'ın hükümranlılığı altındaki bu ülkede doğan çocuğun halkının isteklerine şartsız boyun eğmesi, karşı gelmesine kat'iyen izin verilmeyeceği özellikle anlatılır, destan kahramanı Oğuz Han'ın doğumu destan kahramanlarına has mucizevî ve olağanüstü bir şekilde şöyle anlatılıyor: "... Karahan'ın hükümranlılığı ve saltanatı devrinde mevki sahibi bir hanımdan bir oğul doğdu. O gayet güzel, tüyleri parlak olup üç gece gündüz annesinin sütünü emmedi. Her gün o hanım oğlunu daha fazla seviyor ve hayran oluyordu. Nihayet uğurlu bir gecede rüya gördü. Rüyasında bebek: "-Ey anne, sen Müslüman olmadığın sürece, Allah'ın birliğine iman etmediğin sürece, Hak yolunu tutmadığın sürece ben senin sütünü emmeyeceğim" diyerek doğru yolu gösterdi. Bu saadeti hisseden anne gönlünden Allah dinini kabul etti. Ancak kocasından korktuğu için bu sırrı gönlünde saklayıp eski hâlini değiştirmez. İşte o zaman bebek annesinin memesini emmeye başlar. Bir yaşına girer girmez aklî ve fizikî yönden oldukça gelişir."

Şiir (anlamı):

"Yüziüne baktığın zaman ateş yanan gözler görürsün, o kadar sevimlidir ki yeryüzü onunla güzeldir. Kalbi Allah sevgisiyle doludur".

Destanda Oğuz'un doğumu olağanüstü olduğu gibi, aklî yönden gelişmesi de destan kahramanına has özellik taşır.

Destanda Karahan Yafes'in oğlu Türk Han'ın 5. torunu olan Moğol Han'ın ilk oğludur. Yani Moğol olarak tasvir ediliyor. Bu her hâlde büyük âlim ve tarihçi Uluğbek'in estetik gayesinden ileri gelse gerek.

Karahan saraydaki vezir ve vuzurasını toplayıp oğluna ad verme hususuyla ilgili danışır. O andaki Oğuz Han'ın görüşünü şöyle tasvir edilir: "*Görünüşü sanki ayın bir parçası olup, beşikten hiç görülmemiş bir şekilde ıstık saçıyordu.*

6 Mirza Uluğbek, *Dört Ulus Tarihi* (Özbekçe), s. 42.

Yüzü sanki karanlık gecede aya ışık bahşeden güneşe benziyordu". Bu büyük şölende Karahan sevinçle hanımına şöyle der: "Oğlumuz, bir yaşına girdi, ona ne ad verelim?. Bu esnada beşikte yatan bebek derhal dile gelerek:"Benim adım Oğuzdur" dedi.

Nazım (anlamı):

"Bir yaşlık çocuk dile geldi ve bana Oğuz adı veriniz dedi. İnsanlar onun sözünü duyup bu işten hayret ettiler. Dünyada böyle garip işi, yani bir yaşındaki çocuğun kendi kendine ad verip konuştuğunu ancak şimdi görmüşlerdi".⁷ "Ondan sonra onu bu adla çağırmaya karar verdiler."⁸ Karahan'ın üç kardeşi vardı. Birincisinin ismi Uz Han, ikincisinin ismi Köz Han, üçüncüsünün Avdar Han idi.

Oğuz Han şehzadelere mahsus özel eğitim alarak ergenlik çağına ulaşır. Karahan Oğuz'un fikrini almadan ilk kardeşi Uz Han'ın kızını onunla evlendirir. Ama Oğuz onu sevmez. Çünkü o kız Müslümanlığı kabul etmemiştir. Bundan habersiz olan Karahan oğlunu sevindirmek için ikinci kardeşi Köz Han'ın kızını Oğuz'la evlendirir. Bu da yukarıdaki gibi sonuç verir. Oğlunun hayatındaki bu anlaşmazlık, mutsuzluk Karahan'ı düşündürür. O bu defa üçüncü kardeşi Avdar Han'ın kızını oğlu Oğuz Han'ın rızası olmadan onunla evlendirmekten çekinip o kızla Oğuz Han'ı buluşturup Oğuz'un olurluğunu almayı kararlaştırır. Karahan'ın bu fikrini Oğuz Han kabul eder ve bir gün avdan dönerken amcası Avdar Han'ın mahallesine uğrayıp kızın hareketini kontrol eder, onu harman kanalıının kıyısındaki sakin bir yerde bulup ona önce Müslümanlığı kabul etme şartını koyar. Kız kabul eder.

Nazım (anlamı):

"O kıza uğurlu sözler söyledi, cevabını işaretle verdi. Senin olduktan sonra fermanından hiç çıkmıyacağım"⁹

7 Mirza Uluğbek, *Dört Ulus Tarihi* (Özbekçe), s. 42.

8 Mirza Uluğbek, *Dört Ulus Tarihi* (Özbekçe), s. 43.

9 Mirza Uluğbek, *Dört Ulus Tarihi* (Özbekçe), s. 44.

Oğuz Han:

*“Sen nikahıma girersen dünya ve din adına seni sonsuza dek seveceğim. Sevgimle yüzünü aydınlatacağım, ağızındaki dişlerini inci yapacağım, başımın üzerine alıp çiçek yapacağım. Şimdi sen hanımların sultanı olacaksın!”*¹⁰ der. Onların arasındaki bu anlaşma derhal Karahan’a iletilir. Karahan da sevinçten onlara muhteşem düğün yaptırır. Düğünden sonra Oğuz Han has odasından hemen hemen hiç çıkmaz. Bu durum herkesi şaşırır. Oğuz Han’ın önceki hanımlarının kıskançlıktan yürekleri kan olur. O zaman Karahan da bu bilge oğlunun sırrını öğrenmeyi ister. O düşündükten sonra bu sırrı öğrenmek için Oğuz’un maiyetiyle ava gittiği fırsattan yararlanarak büyük bir şölen düzenler ve Oğuz’un üç hanımını şölene davet eder. İşte bu şölende Karahan sırrı öğrenmek için gelinlerinden bu işi sorar. Kıskançlıktan takati kesilen iki gelin Oğuz Han’ın sırrını yeterince açıklayıp şöyle derler: *“Ey Şah, ömrün uzun olsun, düşmanların kan yut-sun, mutlu günlerinde düşmanların olmasın, çok yaşa, seninle kardeş olduğumuz sürece bize senden başka şah gerek değildir, dünyada senin dininden başkasını kabul etmeyiz. Senin toteminden başkasına tapmayız. Oğuz başka dini kabul etti. Onun dini ile işimiz yok. O dinini bize teklif ettiğinde üzüntüden yüreklerimiz parçalandı. Onun peşinden gitmedik. O nedenle bize düşman oldu. Üçüncü hanımını canından fazla severek onunla evlendi. Çünkü o Oğuz’a eş ve dindaş oldu”* dediler.

Karahan Oğuz Han’ın sırrını öğrendikten sonra öfkeden yerinde duramadı. O şölene katılanlara şöyle bir kararı ilân etti: *“Ata dininden çıkan oğulun dilini kılıçla kesmek lazımdır. Oğuz Han canımdan aziz olsa da işini bitireceğim. O dinine ihanet etmişse hançer ile başını kesmek gerekir”*¹¹ dedi. Askerlerine savaş emrini verdi. Bu durumu halka duyurmak için sokaklara tellâl gönderdi.

Oğuz Han’ın vefakâr Müslüman hanımı Oğuz Han’ın gittiği av yerine adam gönderip Karahan’ın hareketini, emrini bildirdi. Oğuz Han da kendi maiyetiyle savaşa hazırlandı.

10 Mirza Ulugbek, *Dört Ulus Tarihi* (Özbekçe), s. 44.

11 Mirza Ulugbek, *Dört Ulus Tarihi* (Özbekçe), s. 45.

Fazla geçmeden Karahan'ın askerleri Oğuz Han'ı askerleriyle birlikte çembere aldılar. Kıyamet savaşı başladı. Savaşa bizzat katılarak Oğuz Han'ın alnını nişan alıp mızrak vurmaya at koşturup gelmekte olan Şah Karahan'a bir ok isabet edince olay yerinde can verdi. “*Karahan iki ordu arasında telef olup toprak oldu*”.¹² Karahan'ın askerleri yenilip dağılarak kaçtılar. Bir kısmı Oğuz Han'a teslim oldu. Sonunda: “*Bütün halk, büyük-küçük herkes Müslüman oldu. Oğuz Han'a yemin ederek onun padişahlığını kabul ettiklerini ifade ettiler...*”.¹³

İslâmî özellik taşıyan *Oğuzname*'nin bir kısmındaki olay örgüsü (Oğuz Han'ın doğumu verilen bölüm hariç)ni eski şaman özelliği taşıyan *Oğuzname*'den ayrılan ilk özellik demek mümkündür.

Destanın ikinci epizotunda Oğuz Han'ın Karahandan hükümdarlığı ele geçirip padişahlık tacını giydikten sonra devlet kurması, ordu oluşturması ve güçlü orduya dayanarak kendi topraklarını genişletmek için yaptığı savaşlar ve fethettiği topraklar anlatılır. Bu büyük bir epizottur. Onun altında yine pek çok küçük epizotlar yer almış olup bunlar destanın konusunu daha da açar...

Mirza Uluğbek'in bu eserine ön söz yazan Borıbay Ahmedov bu kitabın önemli konularını gösterirken: “*Adem ata zamanından bugüne kadar hiçbir padişahın ordusu Türklerinkinden mükemmel olmamıştır*”¹⁴ der. Bu mesele *Oğuzname*'de Oğuz Han'ın ordusunun oluşturulmasında şöyle ispat edilmiştir: “Avangur” halkından oluşmuştur, onlar padişahın sağ tarafında otururlar, onlar kendi reisleri ve beyleri ile orada yerleşmişlerdir. Yiğitler ve gençler padişahın huzurunda kendilerinin yürüyüş istikâmetine göre ayakta dururlar. Ayrıca Cavangurlar kavminden olan insanlar kendi padişahlarının sol tarafından yer alırlar. Oturması emrolunanlar oturur, ayakta durması emrolunanlar ayakta dururlar. Oğuz Han kendi askerlerini ve halkını toplayıp yedi kısma ayırır. Birinci kısım Buzungur diye adlandırılır. Bu kısma ihtiyar askerler toplanmış olup buna Türk dilinde Karavul denir. İkinci kısmına Burangur diye ad verilmiş olup bu kısmın

12 Mirza Uluğbek, *Dört Ulus Tarihi* (Özbekçe), s. 46.

13 Mirza Uluğbek, *Dört Ulus Tarihi* (Özbekçe), s. 46.

14 Mirza Uluğbek, *Dört Ulus Tarihi* (Özbekçe), s. 8.

Buzungurların yanında yürümesi emredilmiştir. Bunlar arasında bir karaltı görüldüğü zaman her biri ötekisine haber vererek haberin yetkililere ulaştırılmasından sorumlu tutulur. Bu Burangur'a Türk dilinde Yaravul denir. Yine "manglay" da denir ki bu Arapçada mukeddimetul cayış diye izah edilir. "Zero" kısmında en kuvvetli, savaşçı gençler toplanmış olup onlardan cesaratlerini göstermesi istenir. Üçüncü kısmı merhum Abuscahan "Avangur" diye adlandırmıştı. O adıyla bırakıldı. O askerlerin sağ tarafında atılan yay oku ulaşabileceği bir mesafe bırakarak yürür. Buna Türk dilinde Sağ Kol denir, Arapçada meyimena denir. Dördüncüsünü Abuscahan "Cavangur" diye adlandırmıştı ve o adıyla bırakıldı. Bu, askerlerin sol tarafında Sağ Kolun yayıldığı mesafe kadar uzaklıkta yürür. Ya da bir yay oku ulaşabilecek mesafede yürümesi gerekir. Buna Türk dilinde Sol Kol denir. Arapçada meysara diye izah edilir. Beşincisi muntazam ordunun kendisi olup o ortada yürür. Buna "Gol" denir. Bunun iki tarafında "Avangur", "Cavangurlar" yukarıda gösterilen mesafede "gol"u koruyarak yürürler. "Gol"a Türkçede "Yasav" denir. Arapçada "kubol- cayış" denir. Altıncı kısım "Okzungur" diye adlandırılır. Onların Goldan çok uzakta yürümeleri gerekir. Onlar adım atarlarken ayaklarından çıkan toz-dumanı ve onların karaltısını Goldakilerin görmeleri şarttır. Bu "Okzungur"a Türk dilinde "Cangduvul" denir, Arapçada "Saka" denir. Türklerin bazıları bunu "Ökçe" diye izah ederler. Yedinci kısmını "Bostungur" diye adlandırır. Bu kısım askerî yürüyüşlerde sağ "Cavangur"un sonunda, "meymane" ile "yasur" arasına kadar olan mesafede yerleştirilir. Onların öyle yürümeleri gerekir ki, düşmanın onları görmemesi ve ayaklarından çıkan toz-dumanı fark edememesi lâzım. Bu savaşçı kısma Türk dilinde "böktürme", "pıstırma", Farsçada "kemingah" denir. Bostungur ve Bolcangur'un Arapçası yoktur.

Araplarda askerlerin beş kısımdan fazlasına itibar edilmez.

Oğuz Han askerlerini yukarıdaki tertiple yedi kısma ayırdı, her kısmında cengaver gençlerden, kumandanlardan, mübazirlerden oluşan kişilerden kendi istekleri doğrultusunda kabiliyetlerine göre askerî birlikler kurup antrenman yaptırttı ve ordusunu böylece kuvvetlendirdi.¹⁵ Destanda anlatıldığına göre

15 Mirza Ulugbek, *Dört Ulus Tarihi* (Özbekçe), s. 47-48.

Oğuz Han bu muntazam askerî güçe dayanarak hükümdarlık tahtına çıkmak için 73 yıl çalışmıştır.

Oğuz Han Karahan'dan hükümdarlığı silâh zoruyla ele geçirdiği zaman ondan yenilen düşmanlar Tatar ülkesine, Moğolların topraklarına, hatta Çin-Maçinden geçerek Çin topraklarına kadar dağılmışlardır.

Oğuz Han hükümdar olunca kendi ülkesini tamamen İslâmlaştırıp, devletini iktisadî, siyasî ve askerî yönden güçlendirir. 73 yıl geçtikten sonra eskiden kaçıp giden düşmanları Tatar, Moğol devletlerinden yardım alarak tekrar baş kaldırırlar, Oğuz Han'dan intikam almak için asker toplayıp yola koyulurlar. Bunu duyan Oğuz Han güçlenen ordusunu yukarıda anlatılan tertibe göre sevk eder. Oğuz Han'a karşı gelmekte olan düşman askerleri Oğuz Han'ın askerlerinin çok iyi savaşçı olduklarını duyunca yürümeyi kesip gruplara ayrılarak müzakere yapmaya başlarlar. Onlar Oğuz Han askerlerinin yürüyüşü sırasında çıkardığı toz dumanı gördüğü zaman dehşete kapılırlar. Düşman askerlerinin ön kısmı geri dönerek kaçar. Sonundaki kısımlar da "ön kısımlarda bir mesele çıkmışa benziyor" kuşkusuyla geri dönerek kaçarlar. Düşmanın kaçtığı haberi kumandan Oğuz Han'a ulaşır. Oğuz Han askerlerine el kaldıranı imha etmek, el kaldırmayanı esir almak, düşmanı geldiği yere kovalamak konusunda emir verir. Oğuz Han'ın emrini onun savaşçı ordusu eksiksiz yerine getirip düşmanı tamamen mağlup eder. Onun bu büyük zaferi tebriklemek için düzenlediği şölen ve fethettiği topraklar destanda şöyle anlatılıyor: "*Sultanlar sülâlesini Oğuz Han başlattı. Moğol Han tacından nicat buldu, o altından taht kurmayı ve onu kıymetli taşlarla süslemeyi buyurdu, il ve ulus için hediyeler hazırlandı. Altın süslü davullar çaldırdı. Şahane meclis düzenlendi. Ata meşhur, ana cennet oldu. Orada Çin ve Çiğil kavmu hurileri gulamlar gibi hizmet ettiler. Ellerine bal dolu kaseleri alarak reçel ile sütü karıştırdılar. Onu şölene katılanlara ardı ardına ikram ettiler. Bu hizmetçilerin giyim kuşamı ve davranışları çok güzel ve nazikti. Başlıkları pahalı kumaştan yapılmış olup kıymetli süs eşyalarıyla süslenmişti. Yan yana durarak sıraya girdiler. Avam, beyler, halk ve ulus büyük küçük herkes Us nehri gibi coşuyordu. Her biri kendi yerinde diz çöktüler. Han Huşyar Sovgıs'a saygı nedeniyle bahadırlar, yöneticiler, şahlar, uzak ve yakındakilerin hepsi Hakkan-ı Oğuz hediyesinden payını aldılar. Vilâyet ve şehirlere, halk ve ulus toplu-*

luklarının bâhadır ve yöneticilerine, askerlerine altından yapılmış şarap bardağı verdi. Kalplere ferahlık bahşetti. Her bir şaha şehir verdi. Herkes onun hediyesinden aldı. Ulusu adlarıyla andı. Her yolla herkesi şad eyledi. Halk ve ulus adları ondan kaldı.

*El-kıssa, Oğuz Han doğuda Çin-Maçin steplerinden Toros denizine kadar, Altay ve Kutkay'dan Ceyhun nehrine kadar olan toprakları kendi zapt dairesine ve tasarrufuna aldıktan sonra onların hepsine İslâm dinini kabul ettirmek için hareket etmişti. Bu nehirler arasında İslâm dininin gelişmesi ve Türklerin yerleşmesi ve onların yaşam koşullarının iyileştirilmesine sebep olan birkaç kanun çıkardı. Dediler ki, Oğuz Han Türk malikleri içerisinde misal-i Cemşid idi. Asem malikleri arasında hem öyle idi".¹⁶ İşte bunu İslâmî özellik taşıyan *Oğuzname* varyantının şaman özelliği taşıyan eski *Oğuzname*'den olay örgüsü, kompozisyon ve estetik gaye yönünden ayrılan ikinci tarafı diyebiliriz.*

İslâmî özellik taşıyan bu *Oğuzname* yukarıdaki büyük başlık altında "Oğuz Han'ın Türk Kavimlerine Ad Vermesinin Zikri", "Oğuz Han'ın Arap Diyarı ve İran'dan Turan Başkentine Dönüşününün Zikri", "Oğuz Han'ın Kendi Oğullarına Toprak Vermesinin Zikri" şeklinde yine üç başlığa ayrılır. Oğuz Han'ın askerî seferleri ve zaferleri, bu sırada Türk kavimlerine ad vermesi, kendi devlet merkezine zaferle dönüp büyük zafer şöleni düzenlemesi ve şölende oğullarına kendi hükümranlığı altında toprakları paylaşmasıyla kendi kompozisyon yapısını tamamlar ve başkahraman karakteri kemale ulaşan edebî zirveye çıkarılır. Destanın bu kısmındaki olay örgüsü ve bu olay örgüsü aracılığıyla yaratılan edebî karakterleri ve bunlarla ileri sürülen estetik gayeleri asıl şaman özelliği taşıyan *Oğuzname* ile mukayese ettiğimizde hiçbir fark görülmez. Ancak şaman özelliği taşıyan *Oğuzname*'de Oğuz Han'ın danışman vezirinin ismi Uluğ Türk iken, *Dört Ulus Tarihi*'nde İrkıl Hoca olup İslâmî karakter almıştır.

Şaman özelliği taşıyan *Oğuzname* Oğuz Han'ın askerî seferlerinden zaferle döndükten sonra muhteşem bir zafer şöleni düzenlemesi ve bu şölenin sonunda iki hanımından doğan altı oğluna kendi hâkimiyeti altında bulunan toprakları

16 Mirza Uluğbek, *Dört Ulus Tarihi* (Özbekçe), s. 49-51.

paylaşmasıyla son bulur. Bu konu *Dede Korkut*'taki *Oğuzname* versiyonunda da öyle anlatılır, bunu daha önce anlattık. Ancak İslâmî özellik taşıyan *Oğuznamelerin* içerisinde Mirza Uluğbek'in *Dört Ulus Tarihi*'ne alınan *Oğuzname* şaman özelliği taşıyan *Oğuzname*'deki gibi bitmez. Bunda Oğuz Han'ın hükümranlığını onun oğulları devam ettirir. Bu devre ve onun sonucunu bizim "Ergene Kon" dediğimiz destanın olay örgüsü devam ettirir ve bununla yaratılan karakterler aracılığıyla estetik gaye kıvamına ulaştırılır. Destanda olay şöyle devam eder: Oğuz Han dünyadan göç ettikten sonra feodallik hâkimiyet geleneğine göre Oğuz Han'ın altı oğlunun en büyüğü olan Gün Han Oğuz Han'ın hanlık tahtına geçerek hükümdar olur: "*Oğuz Han'ın oğlu Gün Han babasının vasiyeti, kendi cesareti ve saltanat ekabir ve erkanlarının vesilesiyle babasının yerine tahta oturdu. Saltanat ve hüküm etmeye başladı. Avama karşı adalet yolunu tuttu*".¹⁷ Oğuz Han'ın bilge veziri Irkıl Hoca babasının yerine geçen Gün Han'a da vezir oldu. Gün Han merkezî hâkimiyeti pekiştirmek için Oğuz Han'ın altı oğlundan olan şehzadeler meselesini en önemli mesele diye düşündü. Gerçekten bu hâkimiyet için önemli mesele idi. Vezir, Gün Han'ı sakın bir yere çağırıp: "*Oğuz Han yüce ve kuvvetli padişah idi. Ülkeleri elinde tutup askerini çoğaltmıştı. Ondan çok hazine kaldı. Sizin her birinizden dört çocuk dünyaya geldi. Toplam 24 şehzade oldu. Mal ve mülk yüzünden onlar arasında kavga çıkmasın. Onun için onların her birine uygun idare ve töreleri öğretip onları terbiye etmek lâzım*"¹⁸ şeklinde bir teklif sundu. Gün Han bu teklifi derin muhakeme ettikten sonra kabul etti ve "*Ey yüzü aydan daha nurlu olan vezirim, senin işlerinden bir hata bulamadım, şimdi hiç tereddüt etmeden öyle yaparım*"¹⁹ diye razı olur ve bunu gerçekleştirmek için emir verir. Irkıl Hoca bunu şöyle yerine getirir: "*Irkıl Gün Han'ın fermanını aldıktan sonra işe ciddî biçimde girişti... Her şehzadeyi bir ülkeye tayin etti ve onlar için unvan, damgaları hazırladı. Hepsini memnun ve birbirleriyle dost, kardeş oldular...*"²⁰ Adavet ve dedikodu önlenmiş. Mecliste, düğünde ve şölenlerde herkes kendi yerini ve vazifesini bilecek hâle

17 Mirza Uluğbek, *Dört Ulus Tarihi* (Özbekçe), s. 53.

18 Mirza Uluğbek, *Dört Ulus Tarihi* (Özbekçe), s. 53-54.

19 Mirza Uluğbek, *Dört Ulus Tarihi* (Özbekçe), s. 53-54.

20 Mirza Uluğbek, *Dört Ulus Tarihi* (Özbekçe), s. 53-54.

geldi. Yemekte her birinin yaşına göre tabağa et konuluyordu. “Onlar iyi yerleri sahiplenip kanun ve intizam, örf ve adetlere itaat ederek iyi geçindiler”. “Gün Han 70 yıl hükümdarlık tahtında oturduktan sonra vefat etti. Yerine kardeşi Ay Han veliahdına göre saltanat tahtına çıktı...” Bu dönemi *Ergene Kon* destanı ile *Oğuzname* arasındaki ara dönem demek mümkündür. Halk destanları kuşaktan kuşağa geçerek binlerce yıl anlatıldığı ve sürekli olgunlaşıp sürekli zenginleştiği için tarihte yaşayan bir milletin başından geçen bir olay ile ikinci bir olay (onun devamı olarak) arasında ne kadar zaman farkı olursa olsun, halk sözlü anlatımında bunlar sanki bir devirde yaşanmış bir bütün olay gibi gösterilir ve belli bir estetik ideali ifade etmek için istifade edilir. Onlar arasında geçen zaman zarfını biz hemen fark edebiliriz.

Uluğbek'in *Dört Ulus Tarihi*'nde gösterdiğine göre, *Ergene Kon* destanının düğümü “Oğuz Han'ın 6. kuşaktan torunu İl Han devrinde, yani Oğuz Han'dan bin yıl sonra” vuku bulur. Kitapta anlatıldığına göre İl Han hâkimiyet başında bulunduğu dönemde Maverâünnehir ve Türkistan'ı idare etmekte olan Efirdun Turbinni Feridun'u Tatarların sekizinci hanı Sevinç Han Oğuz Handan tarihî intikamını almak amacı ile kendi safına çeker ve Oğuz Han'ın 6. kuşaktan torunu olan İl Han devleti üzerine ordu sevk eder. *Ergene Kon* destanının düğümü işte burada başlar. Aşağıda biz *Dört Ulus Tarihi*'ne alınan *Ergene Kon* destanının konusunu nakledeceğiz. Yoksa demek istediğimizi anlatamayız.

“Turibin Feridun (Tur oğlu Feridun) İl Han üzerine ordu sevk ederken Moğol kavimleri İl Han'dan memnun oldukları için düşmanla yiğitler gibi savaştılar. Türklerin, Tatarların çoğunu öldürüp düşmanı püskürttü. O sırada Turibin Feridun ile Tatar Sevinç Han hile yaparak kaçmaya başladılar. Sonra dönüp İl Han askerlerine iki fersah yaklaşp durdular. İkinci gün aniden İl Han askerlerinin üzerilerine baskın yaptılar.

El - kissa, Allah'ın takdiriyle İl Han ve Moğol halkı üzerinden zafer kazandılar. Moğol halkı yedikleri tuzun hakkı için o gün o kadar kahramanlarca savaştılar ki, sonunda hepsi düşmanla savaşıp şehit oldular. Söylendiğine göre Kayan ibin İl Han ve onun manevî oğlu Nokuz, iki kadın ve onların hemşehrisinden başka hiç kimse bu savaşta canlı kalmadı. Söylendiğine göre bu olay Oğuz

Han'dan bin sene sonra meydana gelmiştir. Bazıların rivayetine göre savaş kaybedilmek üzereyken kırk kız bir tarafa, otuz yiğit başka bir tarafa kaçmışlardır. İşte o kırk kızlar soyundan Kırk Kızlar, otuz oğul soyundan Otuz Oğul türemiştir.

Kayan ve Nokuz hanımları ile birlikte öldürülen adamları arasına ölmüş gibi yaparak saklanmışlardır. Güneş batıp savaş meydanına karanlık çökmek üzereyken esir alınan atlara fark ettirmeden binerek yola koyulurlar, tan yeri ağarırken yorgun bir hâlde bir dağ bağına gelip kendilerini yere bırakırlar. Bu yer berrak pınar suları akaduran ormanlık ve otlarla kaplı yemyeşil bir yaylak idi. Onlar iyice dinlendikten sonra kendilerine uygun yer arayıp tıpkı kaleye benzeyen yüksek bir dağa geldiler. Bu dağ kaya taşları ile kaplı idi, dağın içerisinde sonsuz uzanan meyva ağaçları, akan sular vardı, otları koyu olup av hayvanlarının yuvası idi. Türkler bu dağın adına "Ergene Kon" derlerdi. Bu sarp dağ kayaları ile sarılı dağ mağarası anlamına gelir. El kıssa onlar büyük müşkülâtlarla dağın üzerine çıktılar ve uygun bir yeri seçerek tepeden aşağıya doğru yuvarlanmak suretiyle dağın içine çıktılar ve burada yerleştiler. Burada yaşayıp zengin oldular, soyları da çoğaldı. Onların soyundan olan boylar büyüyüp kabileyeye dönüştü. Kayan soyundan çoğalanlar Kıyan kabilesini meydana getirdiler. Nokuz soyundan meydana gelen kabileyi Derlerkin diye adlandırdılar.

Kıyan ve Derlerkin kabilelerinin soyu çoğalınca "Ergene Kon" mekânına sığmadılar. Onlar bu dağ arasından çıkmaya yol aradılar. Onlar dağ kayalarını bozup çıkmak için yol ararlarken kayaları kesip geçen demir madenlerine gözleri ilişti. Çare bulundu. Onlar işte o demir madenini eritip oradan çıkmak istediler. Bütün kavim biraraya toplanıp müzakere yaptıktan sonra çok miktarda odun ve kömür topladılar. Bu yakıtlardan iyi istifade etmek için dokuz yüz demirci geyik derisinden körük yaptılar. Sonra demir madeni üzerine toplanan yakıtı dokuz yüz yerden yakarak ona körükle üflediler. Bunu uzun süre devam ettirip kayalardaki demir madenini erittiler ve dağdan çıkmak için yol açtılar. Onlar o yolla bu dağ arasından çıkarak atalarının yerleştiği Moğol bozkırları (Orhun vadisi)'na gelip yerleştiler. Onlar kendi ana topraklarına iyice yerleştikten sonra kendilerini buradan kovan Tatar ve diğer kavimler ile savaşarak onları buradan kovdular, kendi topraklarını kurtardılar. Onlar eskide düşmana yenilip

dağıldığı zaman kardeşlerinin bir kısmı Çin ve Çin-Maçin'e gitmişlerdi. Onlar kendi vatanlarına dönüp düşmanlarını kovduktan sonra eskide yurtdışına kaçıp çıkan kardeşleriyle de sevinç içerisinde buluştular.”²¹

İşte bu *Ergene Kon* destanının Mirza Uluğbek'in *Dört Ulus Tarihi*'inde verilen *Oğuzname*'nin doğrudan devamı olduğunun bir delilidir.

Biz şimdi yukarıdaki olayla mukayese ederek fikrimizi ispat etmek için *Ergene Kon*²² destanının nazım metnini vereceğiz.

Yıllar geçti, bir an geldi,
Türk tahtına İl Han geldi.
Sağdan soldan düşman geldi.
Kurulmuştu tuzağımız,
Bozulmadı bu arada,
Kanlar aktı olup derya.
Öldü bütün çoluk çocuk,
Han, bey, asker, uşağımız.
Yalnız Nokuz ile Kayan,
İki kızı alıp kaçmış.
Bir dik dağa aldılar can,
Bunlar oldu kaçağımız.

Dağdan dağa gizlice,
Yürüdüler beş on gece,
Tan yeri ağarınca,
Bir iz oldu mekânımız.
Baktık ki, yeşil bir bağ,
Her taraf çok yüksek dağ,
Geniş, ama sıkı tuzak,
Dedik iyi tuzağımız.

21 Mirza Uluğbek, *Dört Ulus Tarihi* (Özbekçe), s. 56-60.

22 “Ergenekon”u Ebulgazi bahadır Han “secere-i Türk”te “ergene” dağın deliği, “kon” mağara, dağın kayası diye izah eder.

Burada dört yüz yıl kaldık,
Ceylan çoğaldı, biz çoğaldık,
Çıkamayınca biz çalıştık,
Zengin oldu konağımız.
Elma, eriği çok yedik,
Demir örsü biz yaptık.
“Gizli bir yol bulalım” dedik,
Dağı deldi bıçağımız.
Kurt yoktu bu mekânda,
Bir gün oluverdi peyda,
Ceylana saldırdı orada,
Gördü çoban yardımcımız.
Deliği gören kurt gitti,
Bir demirci onu takibetti,
Ateş yakıp taşı eritti,
Yol açıldı, kuşatmamız.
Büyük sevinç büyük neşe,
Bayram ettik köy ve evde,

Torun, oğul, baba, dede,
Büyüğümüz, küçüğümüz.
Demirciye kurt dedi,
Han tanındı, taç giyindi,
Kendi bizzat yol başladı,
Sağ elinde bayrağımız.
Börtercine kurt orada
Dört yüz yıl bekledi.
Çık ! ey yüz bin soydaşımız.²³

Yukarıdaki delillere dayanarak, yazımızın bütün anlattıklarından şöyle sonuç çıkarabiliriz:

23 Şerafettin Ömer, *Uygur Klasik Edebiyatı*ndin *Oçerik*, s. 217-219.

1. Kitab-i Dede Korkut hikâyeleri Uygurların en eski Şaman özelliği taşıyan *Oğuzname*'sinden başlar.

2. Merkezî Asya'dan Rum'a kadar olan coğrafî alanda meydana gelen *Oğuzname*'ler işte bu şaman özelliği taşıyan eski Uygur *Oğuzname*'sini taklit yoluyla ortaya çıkmıştır. Bu bakımdan Uygurların *Oğuzname*'si bütün Oğuznamelerin ana kaynağıdır.

3. *Ergene Kon* destanı *Oğuzname*'nin devamıdır.

AKT. ALİMCAN İNAYET